

Hoofdstuk 8

Aantekeningen lesmateriaal & reader

Volgens **Nagy** zijn mensen relationele wezens. Hij creëerde een visie die gekenmerkt wordt door intergenerationele relaties: hoe diep worden dingen beïnvloed door de vorige en volgende generaties? Het probleem met zijn ideeën is dat het een visie/benadering is, niet evidence-based wetenschap. Het houdt het midden tussen systeemtherapeutisch werken en individuele (psychoanalytische) kenmerken. Context hierbij verwijst naar familiale banden, niet naar maatschappelijk of culturele context.

Nagy spreekt over geven en nemen. Bij nemen wordt hier meer ontvangen bedoeld. Wanneer hij het heeft over geven en nemen beschrijft hij een '**ethische dynamiek**' in menselijke relaties, die veel te maken heeft met 'rechtvaardigheid' en 'billijkheid'. Het is belangrijk dat kinderen 'billijk geven' aan hun ouders: het kind moet niet teveel geven en de ouders moeten niet teveel verwachten. Het moet in balans zijn. Het gaat echter niet om een symmetrische balans van geven en nemen. Een kind kan nooit alles aan zijn of haar ouders 'teruggeven'. Het is ook geen 'do-ut-des'-relatie ('ik geef opdat jij zou geven' – iets alleen doen omdat je iets terug verwacht). De ouders moeten ook billijk geven aan kinderen: liefde, vorming, voedsel, etc. Ook zij kunnen teveel geven (**BV**: te overbeschermend zijn) en niet in staat zijn om te ontvangen. Ze laten niet toe dat het kind ook zelf verantwoordelijkheid opneemt en op die manier ook aan de ouders 'geeft'. In dit geval is er geen sprake van balans volgens Nagy, er is sprake van een balans die niet in beweging is maar die stagneert. Daden van geven **zien en erkennen** van de ander is heel belangrijk!

Nagy denkt dus op een bepaalde manier hetzelfde als Farley: het gaat niet alleen om liefde, maar ook om rechtvaardigheid. Wat is rechtvaardig in een (ouder)relatie? Het gaat bij Nagy niet alleen om 'geven om terug te krijgen'. Echter, hij benadrukt wel heel sterk dat wanneer mensen iets geven, ze verdiensten opbouwen. (**BV**: door te investeren in een partnerrelatie bouw je een bepaalde basis, een bepaalde dynamiek, waar je zelf ook voordelen uit kan halen. Door vrijwilligerswerk geef je, maar je ontvangt ook omdat je je beter voelt. Denk aan expressieve/verspillende zinshandelingen!).

Wanneer het kind alle taken op zich neemt van de ouders, kan dit leiden tot parentificatie. Wanneer dit te lang doorgaat en dit niet wordt gezien en het kind geen erkenning krijgt, kan dit leiden tot **destructieve parentificatie**. De rol die het kind moet opnemen zit zijn/haar normale ontwikkelingstaken in de weg. Als dit kind groot is, kan het hetzelfde eisen van zijn/haar kinderen. Wanneer dit gebeurt van generatie op generatie, spreekt Nagy van de **roulerende rekening** (niet banalisering, niet karma).

Dit onrecht dat wordt doorgegeven, kan ook gestopt worden. Ieder mens draagt verantwoordelijkheid voor zijn/haar daden. Nagy spreekt ook over **destructief recht**. Daarmee bedoelt hij een situatie waarbij een persoon uitgebuit wordt en in de balans van geven en nemen een tegoed, een 'recht', verwerft om van anderen later te krijgen wat hij/zij eerder niet gehad heeft. Dit is recht dat voortvloeit uit onrecht en vaak ook leidt tot nog meer onrecht. Het verklaart waarom slachtoffers soms ook dader worden. Destructief recht is niet moreel geoorloofd! Wanneer mensen voor elkaar zorg dragen, bouwen ze **constructief recht** of 'verdienste' op. Het is daarom belangrijk dat de destructieve spiraal van onrecht, de 'roulerende rekening', kan worden omgebogen en dat mensen op het spoor van de 'verdienste' gezet worden.

(**BV**: Voorbeeld van dat kinderen willen geven: Deze tekst doet mij denken aan de case study van de gastcollege in cliëntgerichte van de kindertherapeut. Het kind had haar vader verloren aan suicide en had daar betekenis aan gegeven als 'papa liet problemen opstapelen tot er teveel waren en toen stierf hij omdat hij er niet meer mee om kon gaan'. Hierop zei ze: 'Ik zou willen dat papa mij had verteld over zijn problemen voor het te laat was, dan had ik hem ermee kunnen helpen.')

Het geloof dat mensen geen monsters zijn en altijd, ondanks het destructieve recht dat ze verworven hebben, juist aangesproken moeten worden op hun verantwoordelijkheid, betekent een uitdaging voor elke hulpverlener en opvoeder en voor elk opvoedingsproject. Niemand is ook 'louter' slachtoffer. Dit wil niet zeggen dat elk kind of jongere medeschuldig is aan onrecht dat hem of haar is aangedaan. Maar de manier waarop met het gegevene, de feiten, wordt omgegaan, is niet deterministisch bepaald. Hier hebben mensen een zekere vrijheid en verantwoordelijkheid. Juist in die vrijheid en verantwoordelijkheid ligt de eigenwaarde van mensen. En mensen als subjecten ernstig nemen wil zeggen hun verantwoordelijkheid serieus nemen (**BV**: niet jezelf als een slachtoffer willen blijven zien en niet meewerken, denk aan veerkracht en weerbaarheid!). Dit betekent niet dat iemand er alleen voor staat, ondersteuning is benodigd, zeker bij kinderen!

Elke jongere is zichtbaar of onzichtbaar loyaal tegenover zijn of haar ouders. Daarom is het belangrijk om als hulpverlener niet de ouders zwart te gaan maken, hierdoor creëer je afstand tussen jezelf en het kind. De jongere moet de ruimte krijgen om hun familiecontext ter sprake te brengen en de banden zelf te beleven. Meerzijdige partijdigheid (rekening houden met alle onderdelen van een familie) helpt hierbij.

Verschillende andere elementen liggen voor de hand, zoals het kijken naar de mens in zijn of haar totaliteit, de mens als dynamisch en relationeel wezen en de mens levend in fundamentele spanningsvelden. Bij Nagy is deze gedachte geïmplementeerd in de visie dat hij geen algemene normen wil voorschrijven, maar dat in elke familiecontext opnieuw moet gekeken worden naar de feitelijke balansen van geven en nemen.

Mensen zijn immers wezenlijk verbonden met elkaar, zo lezen we bij Nagy. Mensen zijn verantwoordelijk voor de consequenties van hun relaties en deze verantwoordelijkheid gaat als het ware de ethische keuze vooraf, aldus Nagy. Mensen kunnen immers beslissen om deze verantwoordelijkheid op te nemen of niet. Daarom spreekt Nagy over een 'ethische verbondenheid': de verbondenheid is niet neutraal, maar kan bijvoorbeeld rechtvaardig of onrechtvaardig ingevuld worden. Deze verbondenheid is bovendien 'dynamisch' en niet deterministisch. Een mens wordt immers niet volledig door het verleden bepaald. Het komt er boven alles op aan te zoeken naar rechtvaardige verhoudingen, naar vormen van passend geven en naar manieren waarop mensen elkaar erkenning kunnen geven voor hun verdiensten en zo vertrouwen kunnen opbouwen.

Tips voor hulpverleners vanuit Nagy's visie:

- Ondersteuning van jongeren in hun context
- Ouders ook erkenning geven en zien!
- Ouders niet zwart maken, geen diabolisering (meerzijdige partijdigheid omwille van loyaliteit)
- Specifieke context en hulpbronnen daarbinnen vinden
- Gezinsleden helpen elkaar bij te staan
- Mens- en wereldbeeld: ethische verbondenheid, verantwoordelijkheid voor de vrijheid

Tekst: Vercoutere

Deze tekst bespreekt de relatie tussen seksualiteit, borsten en borstvoeding. Er zijn hier vier verschillende stellingen over in te nemen:

1. De borst is seksueel, en dus niet bedoeld voor voeding.
2. De borst is voor voeding, en dus niet seksueel bedoeld.
3. De borst mag niet seksueel zijn en niet voor voeding dienen.
4. De borst mag zowel seksueel zijn als voor voeding dienen.

Hoe gaan we om met een lichaamsdeel dat zowel seksueel kan zijn als dat baby's kan voeden? En mogen deze twee functies tegelijkertijd ervaren worden? Is dat ethisch correct?

Wanneer een vrouw seksueel opgewonden is, worden de borsten groter en kan er melk uit de borsten lekken. Dit is iets dat de seksualiteitsbeleving kan veranderen. Moet dit bespreekbaar zijn met de seksuele partner? En zo ja, hoe dan? Wordt dit vermoeilijkt door de opkomst van lactatieporno als specifieke subcultuur? Hoe zit het met de ethiek van volwassenen die een lactatierelatie onderhouden (ANR)?

Borstvoeding en seksualiteit zijn analoog: menselijke lactatie lijkt biologisch op wat er gebeurt tijdens een orgasme van de vrouw. Dit wordt veroorzaakt door het hormoon oxytocine. Sommige vrouwen kunnen dus tijdens het voeden seksuele gevoelens ervaren. Er is in principe niets mis met die gevoelens, zolang deze niet op de baby zijn gericht. Vrouwen zouden hierover wel ingelicht moeten worden (kan natuurwetsdenken hierbij helpen? Potentieel wel bij het uitleggen aan vrouwen dat hun seksuele opgewondenheid normaal is in dit scenario en hen gerust te stellen).

Borstvoeding is een feministische issue die het principe van genderneutraliteit uitdaagt. Het is een vorm van sociale arbeid die alleen vrouwen kunnen uitvoeren. Het wordt door sommige vrouwenbewegingen beschouwd als iets dat de bevrijding in de weg staat, iets waarbij kunstvoeding zou kunnen helpen. Er is een spanning in de discussie tussen borstvoeding en kunstvoeding, beiden krijgen overdreven voordelen toegeschreven door de mensen die het aanhangen. Echter, borstvoeding heeft wel degelijk een positieve werking op de gezondheid van het kind en de moeder.

Borstvoeding geven beïnvloedt de mogelijkheden van vrouwen om buitenshuis te werken. Wel of niet voeden is dus niet zomaar een individuele keuze, het staat onder invloed van de kansen en mogelijkheden die een vrouw heeft. Voeden zou gezien kunnen worden als een recht en niet als privilege. Activisten zouden dit moeten promoten voor alle vrouwen. Borstvoeding is immers niet alleen een zaak van vrouwen. Vrouwen moeten ondersteund worden in de familie, op het werk, en in de maatschappij om succesvol te zijn. Zij zorgen met hun borstvoeding voor nageslacht en gezonde kinderen, iets waar iedereen baat bij heeft.

Het voeden in publiek heeft niets te maken met seksualiteit, maar wel met de onderverdeling tussen de publieke en de private ruimte. Het stimuleren van borstvoeding in de VS is vooral gericht op kolven en de borst niet tonen, dit brengt de vrouw nog verder van het lichaam. Het ontkennen van het lichamelijke aspect bij borstvoeding wordt ondersteund door onze cultuur, wetten en gewoonten. In de VS bestaat bijvoorbeeld nog geen wetgeving die borstvoedingpauzes regelt zoals in de EU.

Kunstvoeding heeft vrouwen dus eigenlijk helemaal niet bevrijd, de borst is nog steeds taboe. Kunstvoeding heeft er wel voor gezorgd dat vrouwen zich als mannen kunnen gedragen in de publieke sfeer, om kinderen uit te kunnen besteden, etc. Maar uiteindelijk zijn het nog steeds meestal de vrouwen die de zorg voor de kinderen opnemen.

Globalisering heeft een effect op borstvoeding. De promotie van kunstvoeding is effectief in het westen, steeds meer vrouwen vervangen borstvoeding hierdoor (ook onzekerheid, onvoldoende-melksyndroom). Deze

commerciële invloed heeft nog niet alle regio's van de wereld bereikt. De auteur zou willen dat alle (commerciële) obstakels uit de weg worden geruimd zodat ouders zelf een weloverwogen voedingskeuze kunnen maken. Borstvoeding is een recht van moeder en kind en niemand mag in deze keuze tussenkomen.

Vraagstukken

+ Welke ethische vraagstukken roep de relatie tussen borstvoeding en seksualiteit op?

Het geven van borstvoeding kan samengaan met seksuele opwinding. Dit komt niet doordat de handeling zelf seksueel is, maar door het fysiologische proces en de rol van hormonen (oxytocine). Dit kan erg verwarrend zijn voor de vrouw. Deze gevoelens zijn totaal niet erg, zolang ze niet gericht zijn op de baby.

+ Is het wenselijke dat hulpverleners/vroedvrouwen en dergelijke de relatie tussen borstvoeding en seksualiteit bespreekbaar maken?

Absoluut. Een beperkte kennis over de seksuele gevoelens die kunnen samengaan met borstvoeding kunnen bij de vrouw leiden tot verwarring en onzekerheid. Ook kunnen ze in de maatschappij ervoor zorgen dat vrouwen veroordeeld worden voor hun gevoelens. Uitleg over hoe het werkt, waarom het gebeurt en de normaliteit hiervan (natuurwetsdenken) kan een vrouw handvatten geven voor coping en acceptatie.

+ De beleving van borsten verschilt afhankelijk van de cultuur en de morele opvattingen van mensen: waarin ligt juist het verschil in evaluatie bij borstvoeding in vergelijking tot seksualiserende reclame?

Zowel degene die handelt, als de intentie en de gevolgen zijn anders.

Bij seksualiserende reclame is het de intentie om seksueel verlangen op te roepen in de observator. Het doel is vaak ook om deze observator aan te zetten tot consumptie, zodat de reclamemaker winst kan maken. Borsten worden hierin gezien als losstaande objecten, niet als een onderdeel van een gelijkwaardig subject dat waardevol is op zich. De beleving van deze borsten is als lustobject en als middel voor het doel van winstbejag.

In het vraagstuk borstvoeding worden kinderen en moeders gezien als gelijkwaardige subjecten. De borst is een onderdeel van dit subject. Het doel is om een weloverwogen keuze over borstvoeding te kunnen maken die het welzijn van de moeder en het kind ondersteunt. De beleving van de borst is hier dus niet per se als object, ook al is het een functioneel onderdeel van de vrouw.

+ Op welke manier speelt relationele ethiek een rol in ouder-kindrelaties?

Kinderen en ouders doen beide aan geven en ontvangen. Het is belangrijk dat kinderen 'billijk geven' aan hun ouders: het kind moet niet teveel geven en de ouders moeten niet teveel verwachten. Het moet in balans zijn. Het gaat echter niet om een symmetrische balans van geven en nemen. Een kind kan nooit alles aan zijn of haar ouders 'teruggeven'. Het is ook geen 'do-ut-des'-relatie ('ik geef opdat jij zou geven' – iets alleen doen omdat je iets terug verwacht). De ouders moeten ook billijk geven aan kinderen: liefde, vorming, voedsel, etc.